

सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या संस्थामार्फत दिल्या जाणाऱ्या आरोग्य सेवांच्या गुणवत्ता सुधारणेसाठी आणि आरोग्य विभागात कार्यरत डॉक्टर्स, नर्सस आणि तंत्रज्ञांचे कौशल्य व क्षमता संवर्धनासाठी जिल्हास्तर सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) तत्वावरील प्रस्तावांना प्रोत्साहन आणि मान्यता देणेबाबत..

**महाराष्ट्र शासन
सार्वजनिक आरोग्य विभाग**

शासन निर्णय क्र. पी.पी.पी. - २०२५/प्र.क्र.३३६/पासु-२, Comp. No. १०४७१५५
१० वा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल इमारत,
नवीन मंत्रालय, मुंबई-४०० ००९
दिनांक: ०९ डिसेंबर, २०२५

प्रस्तावना

महाराष्ट्र राज्यातील नागरीकांना सार्वजनिक क्षेत्रातील आरोग्य संस्था आणि खाजगी रुग्णालये यांचेमार्फत आरोग्य सेवा पुरविण्यात येतात. सार्वजनिक आरोग्य संस्थांची उपलब्धता राज्यात सर्वदूर आहे आणि या संस्थामार्फत नागरीकांना वाजवी दरात आरोग्य सेवा पुरविण्यात येतात. तथापि, काही ठिकाणी कुशल मनुष्यबळ आणि आधुनिक उपकरणांच्या उपलब्धतेमध्ये मर्यादा असल्यामुळे उत्तम पायाभूत सुविधा असूनही सार्वजनिक आरोग्य संस्थांमधील सेवांचा वापर कमी प्रमाणात होत असल्याचे निदर्शनास येते. याउलट काही खाजगी क्षेत्रातील/धर्मादाय रुग्णालये/स्वयंसेवी आरोग्य संस्थांकडे अत्याधुनिक उपकरणे, अतिविशिष्ट उपचार देणारे डॉक्टर्स आणि तंत्रज्ञ मोठ्या प्रमाणात उपलब्ध असल्याने. ही रुग्णालये मुख्यत्वे अतिविशिष्ट स्वरूपाच्या सेवा पुरवितात आणि त्यापैकी बरीच रुग्णालये सामाजिक भान ठेऊन शासनाच्या सार्वजनिक आरोग्य सेवेत सहकार्य करण्यास तयार असतात.

२. सार्वजनिक क्षेत्रातील आरोग्य संस्थांचे आणि खाजगी रुग्णालयांचे जनतेला गुणवत्तापूर्ण आरोग्य सेवा पुरविण्याचे उद्दिष्ट समान आहे. त्यामुळे आरोग्य सेवेची व्याप्ती वाढविण्यासाठी तसेच ग्रामीण आणि शहरातील सार्वजनिक आरोग्य सेवा यंत्रणेची क्षमता अधिक बळकट करण्यासाठी आणि डॉक्टर्स, नर्सस आणि तंत्रज्ञांचे कौशल्यवृद्धीसाठी खाजगी क्षेत्रातील / धर्मादाय/स्वयंसेवी आरोग्य संस्थांचे सहकार्य घेतल्यास जनतेला गुणवत्तापूर्ण आरोग्य सेवा पुरविण्याचे शासनाचे उद्दिष्ट निश्चितपणे सफल होण्यास मदत मिळेल.

३. महाराष्ट्र राज्यामध्ये जिल्हा स्तरावर यापूर्वी आरोग्य संस्थांमध्ये काही प्रकल्प सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) तत्वावर राबविण्यात आले आहेत. उदाहरणार्थ प्राईड इंडिया या संस्थेसोबत सास्तुर जि. धाराशिव येथे स्पर्श ग्रामीण रुग्णालय, इंडियन रेड क्रॉस सोसायटी- बेल एअर पाचगणी या संस्थामार्फत महाबळेश्वर, जि. सातारा येथे ग्रामीण रुग्णालय, नांदेड शहर येथे लायन्स क्लब सोबत नेत्र रुग्णालय हे प्रकल्प यशस्वीरित्या सुरू आहेत.

४. महाराष्ट्र राज्यातील नागरीकांना गुणवत्तापूर्ण आरोग्य सेवा देण्यासाठी सार्वजनिक आरोग्य सेवेत सहकार्य करण्याची तयारी असणाऱ्या खाजगी/धर्मदाय रुग्णालयांसीगत / स्वयंसेवी आरोग्य संस्थासोबत करार करून जिल्हा/महानगरपालिका स्तरावर सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) च्या प्रकल्पांची आखणी करून त्याची अंमलबजावणी करण्यास जिल्हा प्रशासनास प्रोत्साहन देण्याची बाब शासनाच्या विचारधीन होते. त्यानुसार प्राप्त शासन मान्यतेनुसार पुढीलप्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे.

शासन निर्णय-

महाराष्ट्र राज्यातील सर्व जिल्ह्यांना आणि महानगरपालिकांना आरोग्य सेवांची व्याप्ती आणि गुणवत्ता बाढविण्यासाठी आणि नागरीकांना गुणवत्तापूर्ण आरोग्य सेवा देण्यासाठी त्यांचे कार्यक्षेत्रातील सार्वजनिक आरोग्य सेवेत सहकार्य करण्याची तयारी असणाऱ्या खाजगी / धर्मदाय रुग्णालये/स्वयंसेवी संस्थेसोबत करार करून जिल्हा / महानगरपालिका स्तरावर सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) या प्रकल्पांची खालीलप्रमाणे आखणी आणि अंमलबजावणी करण्यास याद्वारे शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) प्रकल्पांसाठी करावयाची कार्यवाही:-

२. सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) प्रकल्पांसाठी राज्य स्तरावर खालील प्रमाणे समिती स्थापन करण्यात येत आहे :-

अधिकारी	समितीतील पदनाम
१. मा.मंत्री, सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण	अध्यक्ष
२. सचिव १, सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण	सदस्य
३. आयुक्त, आरोग्य सेवा तथा अभियान संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, मुंबई	सदस्य
४. संचालक १ आरोग्य सेवा, मुंबई	सदस्य सचिव

३. आरोग्य उपसंचालक, जिल्हा आरोग्य अधिकारी व जिल्हा शल्यचिकित्सक यांनी पुढाकार घेऊन जिल्ह्यातील सार्वजनिक आरोग्य सेवेत सहकार्य करण्याची तयारी असणाऱ्या खाजगी/धर्मदाय/सेवाभावी रुग्णालये/संस्थांसोबत बैठक घ्यावी आणि त्यांना अशा सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) प्रकल्पांमध्ये सहभागी होण्याचे आवाहन करावे.

४. जे खाजगी / धर्मदाय / सेवाभावी रुग्णालये अशा प्रकल्पांमध्ये सहभागी होण्यामध्ये स्वारस्य दर्शवतील त्यांच्याकडून सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) प्रकल्पाचे प्रस्ताव मागवावे.

५. जिल्हा आरोग्य अधिकारी व जिल्हा शल्यचिकित्सक यांनी एकत्रितरित्या सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) प्रस्तावाची तपासणी करावी, तपासणीचे मापदंड खालील प्रमाणे राहतील :

(i) जिल्ह्यांच्या सार्वजनिक आरोग्य सेवेची व्याप्ती आणि गुणवत्ता सुधारण्यास मदत झाली पाहिजे.

(ii) प्रकल्पामध्ये खालील प्रकारच्या भागीदारीचा समावेश होऊ शकतो (Indicative list)-

(अ) खाजगी/धर्मदाय/सेवाभावी रुग्णालये/संस्था यांच्या जबाबदाऱ्या :-

- बाह्यरुग्ण व आंतररुग्ण सेवा पुरविणे,
- सार्वजनिक रुग्णालयांमध्ये उपलब्ध नसणाऱ्या निदानात्मक सेवा पुरविणे,
- सार्वजनिक पायाभूत सुविधांचा वापर करून वाजवी दरात रुग्णांना आरोग्य सेवा पुरविणे,
- गंभीर/विशेष आजारांवर उपचार,
- विद्यार्थ्यांमध्ये आढळलेल्या गंभीर आजारावरील उपचार व शस्त्रक्रिया
- सार्वजनिक आरोग्य संस्थामध्ये तज्ञ डॉक्टरांच्या सेवा उपलब्ध करून देणे.
- सार्वजनिक आरोग्य संस्थामधील डॉक्टर्स, नर्सेस, तंत्रज्ञ यांचे निदान व आधुनिक उपचार, पध्दती प्रशिक्षण व कौशल्य वृद्धी,
- राष्ट्रीय आरोग्य कार्यक्रम अंमलबजावणी.

(ब) शासकीय यंत्रणेच्या जबाबदाऱ्या:-

- खाजगी/धर्मादाय/सेवाभावी रुग्णालयांना पायाभूत सुविधा उपलब्ध करून देणे.
- आरोग्य सेवा पुरविण्यासाठी खाजगी / धर्मादाय/सेवाभावी रुग्णालये/संस्था यांना शासकीय आवश्यक सहाय्यक मनुष्यबळ / उपकरणे उपलब्ध करून देणे.
- शासकीय रुग्णालयातील आरोग्य कर्मचारी यांची प्रशिक्षण घेण्याची तयारी असणे. सदर प्रशिक्षणाचा उपयोग ते त्यांच्यामार्फत देण्यात येणाऱ्या आरोग्य सेवांचा स्तर उंचाविण्यासाठी करतील हे करणे.

(III) वरील यादी ही सूचक (Indicative) स्वरूपाची असून सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) प्रकल्पाची अंतिम रूपरेषा राज्य स्तरीय समितीने निश्चित करावी.

(IV) सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) प्रकल्पाचा शासनावर कोणताही आर्थिक कामा नये.

(V) सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) प्रकल्पा मुळे शासकीय आरोग्य मनुष्य कौशल्यवर्धन झाले पाहिजे.

(VI) सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) तयार करताना सर्व कायदेशीर बाबींची पडताळणी करण्यात यावी.

(VII) सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) प्रकल्प लागू करण्यापुर्वी सक्षम प्राधिकाऱ्यांकडून सर्व आवश्यक कायदेशीर परवानगी घेणे आवश्यक राहिल.

६. प्रत्येक जिल्ह्यात एक किंवा एकापेक्षा जास्त सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) प्रकल्प राबविले जाऊ शकतात. त्याप्रमाणे जिल्हा शल्यचिकित्सक व जिल्हा आरोग्य अधिकारी यांनी संयुक्त स्वाक्षरीने आरोग्य उपसंचालक यांच्यामार्फत प्रस्ताव शासनास सादर करावा.

७. सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) प्रकल्पांसाठी करावयाचा सामंजस्य करार (Memorandum of Understanding)

(i) प्रत्येक सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) प्रकल्पासाठी राज्य स्तरीय समिती आणि संबंधित खाजगी/धर्मादाय रुग्णालय/स्वयंसेवी संस्था प्रमुखांबरोबर लेखी सामंजस्य करार (Memorandum of Understanding MoU) करणे आवश्यक राहिल.

(ii) सामंजस्य करार (MoU) मध्ये शासकीय आरोग्य संस्था आणि खाजगी/धर्मादाय रुग्णालय/स्वयंसेवी संस्था यांचे कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्या स्पष्टपणे नमुद करणे आवश्यक आहे. तसेच भागीदारीचे स्वरूप आणि व्याप्ती याबाबत स्पष्टता असावी.

(iii) सामंजस्य करार (MoU) सुरुवातीला १-३ वर्षांसाठी करण्यात यावे. त्यानंतर प्रकल्पाचे मुल्यमापन करुन राज्य स्तरीय समिती कराराला आवश्यक त्या कालावधीसाठी मुदत वाढ देऊ शकेल.

८. सार्वजनिक व खाजगी भागीदारी (Public Private Partnership) प्रकल्पाचे सनियंत्रण आणि मुल्यमापन

(१) राज्य स्तरीय समिती प्रकल्पाचे सनियंत्रण आणि मुल्यमापन करेल.

(२) राज्य स्तरीय समितीची बैठक दर तीन महिन्यांनी (आवश्यकतेनुसार लवकर ही घेता येईल) घेण्यात यावी. बैठकीमध्ये प्रकल्पात दिल्या गेलेल्या सेवा व प्रशिक्षण याचा सविस्तर आढावा घेऊन आवश्यक उपाययोजना करण्यात याव्यात.

९. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५१२०९१४५१४२१५१७ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(कविता प्र. पिसे)

शासनाचे अवर सचिव

प्रत,

१. आयुक्त, आरोग्य सेवा तथा अभियान संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, मुंबई.

२. संचालक, आरोग्य सेवा, मुंबई-१

३. संचालक, आरोग्य सेवा, पुणे-२

४. जिल्हाधिकारी (सर्व)

५. आयुक्त, महानगरपालिका (सर्व)

६. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)

७. जिल्हा आरोग्य अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)

८. जिल्हा शल्य चिकित्सक, जिल्हा रुग्णालय (सर्व)

९. मा. मंत्री सा.आ. व कु.क. यांचे सचिव १/२

१०. सचिव १/२ यांचे स्वीय सहायक

९. निवडनस्ती.